

מתן על הפרק

מפגש מחודש עם התנ"ך

ישעיהו פרקים ל"ג-ל"ד

פרק ל"ג

פרקנו מורכב פסקאות פסקאות, הקשורות זו בזו כחוליות בשרשרת. בדומה לפרקים הקודמים, אף הנבואה בפרקנו מכוונת לעליית אשור על ירושלים, והיא מנבאת על הישועה ונפילת אשור, ועל תפארתה וזיכוכה המוסרי של ירושלים שיבואו בעקבותיה. נסקור בקצרה את מהלך הפרק: פסוק א הוא נבואת פורענות ל'שודד', המכוון לסנחריב מלך אשור. ב-ו כוללים תחינה ובקשה לישועת ה', ודברי שבח לה' על ישועתו. ז-יג מתארים תהליך דומה - פותחים בצעקת המלאכים ובכיים, וכנגדם את קימת ה' לישועה. יד-טז מנגידים את החטאים, החוששים לגור בציון בעקבות ישועת ה', אל הצדיקים שיזכו לשכון בתוכה בבטחה ולראות ביופיה ובעוצמתה [ז-כד]. לפרקנו יש מקבילות בכמה פרקי תהילים - י"ב, ט"ו, מ"ח.

בפסוקים יד-טז מובאת רשימת תכונות מוסריות המאפיינות את הרוצה לגור בציון ולהסתופף בחסות ה'.

1 (א) הפסקה פותחת בחששם של החטאים והחנפים לגור בציון - 'מי יגור לנו אש אוכלה'. ממה נובע חשש זה? התייחסו לסמיכות לתיאור גבורת ה' בפסוקים י-יב.

2 (ב) הרשימה כוללת שלושה צמדים של תכונות. עימדו על מאפייני כל צמד ועל היחס בין הצמדים. לפסקתנו יש מקבילה בתהילים ט"ו - שימו לב לדמיון במבנה ובתוכן. חישובו - מה משותף לכל התכונות המתוארות כאן, ומהי הדמות הראויה העולה מהן?

3 עימדו על ההבדל בין תיאור המגורים בציון בעיני החטאים [יד] וביחס לצדיקים [טז], כיצד ניתן להסביר את הניגוד הקוטבי בין שני התיאורים?

פרק ל"ד

פרקנו מכיל נבואת פורענות וחורבן על אדום, והיא כרוכה בנבואה הבאה בפרק ל"ה החוזה את שיבת ישראל לארצם. ככל הנראה מכוונת גם הנבואה על אדום לתקופה שלאחר חורבן הבית, כיוון שאדום נטלה חלק משמעותי בחורבן ירושלים, יחד עם בבל [ראו למשל תהלים קל"ז, ז: 'זכור ה' לבני אדום את יום ירושלים, האומרים ערו ערו עד היסוד בה!'], ואחר כך ביקשה לרשת את ארץ ישראל. נבואת הפורענות הקשה על אדום נחלקת לשניים. בחלקה הראשון [א-ח] מתוארת מלחמתו של ה' באדום והחריבתה. החלק השני מתאר את גורלה של אדום לאחר המלחמה [ט-יז].

תמונתה של אדום החרבה מתוארת בפרקנו מכמה היבטים.

3 'וְנִהְפְּכוּ וְנִחְלְיָהּ לְזִפְתֵי וְעִפְרָה לְגִפְרִית... [ט-י] עיינו בתיאור חורבן סדום בבראשית י"ט, כד-כח ועימדו על הדמיון בין התיאורים. מדוע מדמה הנביא את חורבן אדום לחורבן סדום? ראו גם דברים כ"ט, כא-כב.

מתן ומה

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רענגרט
The Sodie Renner Women's Institute for Torah Studies

המרכז ללימודי תנ"ך

התכנית העולמית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

perk.matan@gmail.com • טל': 02-5944555

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים

4) א) פסוקים יא-טו מתארים התרחשות שוקקת חיים באדום. כיצד משתלבת התרחשות זו עם תיאור החורבן שנזכר קודם לכן? התייחסו גם לניגוד בין פסוק יז לפסוקים יא-טו.

ב) גם בחלקו הראשון של הפרק מופיעים בעלי חיים [ו-ז]. מהו ההבדל המרכזי בין סוגי בעלי החיים, ומה מייצג כל סוג?

5) 'דרשו מעל-ספר ה' וקראו אחת מהנה לא נעדרה אשה רעותה לא פקדו'

רד"ק: 'אומר כנגד [כלפי] מי שיראה [את חורבן אדום] - 'דרשו מעל ספר ה', והוא הספר הזה, וקראו החיות והעופות הנזכרות בזאת הפרשה, כי כן תיראו אותם כולם בחורבנה כשתהיינה שוכנות בעיר הזאת לא תחסר אחת מהן... ואדוני אבי פירש 'ספר ה' - זה ספר תורת משה רבינו. דירשו כל חיות ועופות הכתובות בפרשת 'ויהי ביום השמיני' [ויקרא י"א, יד-יח], אחת מהן לא נעדרה'.
כיצד מתפרש ספר ה' לפי דעת הרד"ק ואביו [רבי יוסף קמחי]? לפי פירוש אבי הרד"ק, מהו ההבדל הנוסף שבין בעלי החיים בחלק הראשון של פרקנו לאלה שבחלק השני?

הרחבה

העופות מבשרי חורבנה של אדום

פרק ל"ד הוא משא על נקמת ה' בשונאיו ואויבי עמו. אדום - אויבו הנצחי של ישראל, מסמל כאן את מלכות הרשעה, שגורלה נחרץ לחורבן 'לדור ודור'. מצפה לאדום גורל דומה לסדום ועמורה, אשר שכנו לא הרחק ממנו. אדום, זו הארץ העשירה והפוריה, תיהפך לנחלתם של 'סירים קימוש וחוח' - קוצי העזובה והשממה, ובארמונות הפאר ישתכנו עופות שוכני שדות הקטל והחרבות. להמחשת אותו חורבן מביא הנביא מגוון עשיר של עופות אלה: קאת וקיפוד, ינשוף ועורב, תנים ובנות יענה, שעיר ולילית, קפוז ודיה.

במשך דורות התלבטו מתרגמים פרשנים וחוקרים בשאלת זיהוים של עופות אלה... קרוב לודאי כי השמות הנ"ל מתייחסים כולם לעופות, וכי מדובר כאן בשתי קבוצות סיסטמטיות של עופות: דורסי יום ודורסי לילה.

... אין חולק על כך כי בת יענה היא עוף, שהרי התורה מנתה אותה עם העופות האסורים במאכל. לפי התרגומים זהה בת היענה ל'נעמית', היינו ליען, הגדול בעופות המדבר. אולם זיהוי זה מוקשה הוא, באשר היען שוכן במדבר הפתוח ואינו קרב למשכנות בני האדם ואף לא לחרבות... נראה אפוא להסיק כי בת יענה זהה לעוף לילה המצוי במשכנות עזובים. השם בת יענה קשור כנראה בקול ענות שמשמיעים עופות אלה בדמי הלילה.

גם קפוד שנמנה כאן אינו זהה עם היונק הנושא שם זה, שהרי חיה זו אינה אופיינית לשממה ולמשכנות עזובים. אף כאן הכוונה לעוף לילה, בדומה לשעיר ולילית שנמנו לידו. כל אלה הם עופות דורסי לילה, ששם העממי 'לילית'... ואמנם, אין לך קבוצה של בעלי חיים המתאימה יותר מעופות אלה להדגמת זוועות החורבן. עופות אלה מקננים ברובם בבתים עזובים ובהופעתם הכללית יש כדי להמחיש את העזובה והחורבן. למעשה, הם עופות המועילים לחקלאות, באשר הם ניזונים ממזיקיה... אולם באגדה ובפולקלור הם מופיעים כסמלי החורבן וכמבשרי רע ואסונות. הסיבה לכך היא חזותם המוזרה: הראש הגדול, עיניהם הקרועות לרווחה. בנוסף לכך הם משמיעים קולות נשימה כעין נחרת הגוסס או אנקת הסובל. שמותיהם קשורים לרוב בצליל הקולות שהם משמיעים: כגון תנשמת מלשון נשם. ינשוף מלשון נשף, תנים מ'תנה', בנות יענה מ'ענה', ועוד. קולותיהם וחזותם הביאו לדעה שהם מבשרי רע ויצורים דמוניים. בדמיון העממי נצטיירו השדים בדמותם, מכאן כינויים של השדים: 'שעיר' ו'לילית'. אותם ארמונות שהיו לפני מלאי קולות שמחה והוללות, יתמלאו עתה ציחוחיהם של עופות דמוניים אלה. כל אלה יהיו מעתה אזרחיה הנאמנים והנצחיים של אדום: 'עד עולם יירשוה, לדור ודור ישכנו בה'.

(י' פליקס, טבע וארץ בתנ"ך, עמ' 183-184)

”וַיְבִינּוּ בַּמִּקְרָא” < לקט ביאורי מילים לישעיהו פרקים ל”ג-ל”ד

פרק ל”ג [א] **הוּ שוֹדֵד וְאַתָּה לֹא שׂוֹדֵד, וּבֹגֵד וְלֹא בֹגְדוּ בּוֹ:** קריאת איום לעריץ השודד ובוגד באחרים. **כִּהְתַּמֵּן שׂוֹדֵד תּוֹשֵׁד כְּנִלְתָּן לְבֹגֵד יִבְגְּדוּ-בְךָ:** עונשך יהיה מידה כנגד מידה, כאשר תסיים לשדוד ולבגוד באחרים ישדודך ויבגדו בך.

[ב] **הֲיֵה זָרַעַם לְבִקְרִים:** קריאה לה' שיושיע בכח זרועו בכל יום ויום.

[ג] **מִקּוֹל הַמּוֹן נִדְדוּ עַמִּים מְרוֹמְמֵתָן נִפְצוּ גוֹיִם:** בעבר היו העמים בורחים מפחד קולו וגבורתו של ה'.

[ד] **וְאַסַּף שְׁלֵלְכֶם אֶסֶף הַחֲסִיל כְּמִשְׁקֵ גְבִים שִׁקֵּב בּוֹ:** ניצחון על הגויים יהיה גדול, ולקחת השלל הרב במלחמה מדומה לאיסוף הארבה כשהוא מצוי בהמוניו בשדות.

[ו] **וְהִיָּה אֲמוֹנֹת עֵתִיךָ חֶסֶן יְשׁוּעַת חֲכָמַת וְדַעַת יִרְאַת ה' הִיא אוֹצְרוֹ:** חכמה דעת ויראת ה' הם ה'אוצר' השומר על עוצמת הקיום והישועה של ישראל.

[ז] **הוּ אֲרָאֵם צַעֲקוֹ חֲצָה:** שליחים גיבורים, שנשלחו אל האויב בשליחות שלום, יבכו בגלל כשלון שליחותם.

[ח] **הִפּוּ בְרִית מֵאֵס עָרִים לֹא חֲשַׁב אָנוּשׁ:** האויב הפר את ברית השלום עם ישראל והתייחס בצורה מזלזלת לערי ישראל ואנשיהן.

[יא] **תִּהְיוּ חֲשֵׁשׁ תִּלְדוּ קֶשׁ רוּחְכֶם אֵשׁ תֹּאכְלֶכֶם:** ה' מצהיר שתכניות האויב לא יצאו לפועל, ומדמה אותן ללידה של דבר חסר ערך, עשב יבש, שנשרף בן רגע באש.

[יד] **מִי יִגּוֹר לָנוּ אֵשׁ אוֹכְלָה מִי-יִגּוֹר לָנוּ מוֹקְדֵי עוֹלָם:** החוטאים חוששים להתגורר בירושלים, בסמוך לבית ה' המשול לאש אוכלה ומסכן את קיומם.

[יח] **לִבְנֵי יִהְיֶה אִימָה אִימָה אִימָה סִפְרָה אִימָה סִפְרָה אֵת-הַמַּגְדָּלִים:** בלב המתבונן בתפארתה של ירושלים יעלו תחושות של יראה והתפעלות בשל ריבוי מגדליה.

[יט] **אֵת-עַם נוֹעַז לֹא תִרְאֶה עַם עֲמָקֵי שְׁפָה מִשְׁמוּעַ נִלְעַג לְשׁוֹן אֵין בִּינָה:** בירושלים לא יהיו כובשים ומושלים נוכריים, בעלי שפה ולשון זרים.

[כ] **אֶהֱלֵ בַל יִצְעוּ בַל יִסַּע יִתְדֹתָיו לְנֹצַח וְכָל חֲבָלָיו בַּל יִנְתְּקוּ:** ירושלים משולה לאוהל יציב המחובר היטב לקרקע.

[כא] **כִּי אִם-שֵׁם אֲדִיר ה' לָנוּ מְקוֹם-נְהָרִים יִאֲרִים רַחֲבֵי יָדָיִם:** ירושלים עתידה להיות מוקפת נהרות גדולים [ראו לעיל ל', כה], ומוגנת בידי ה' מפני ציי אניות של האויבים. יש שפירשו זאת כמשל על צבא אשור, המשול ל'צי אדיר' שיבוא לתקוף את ירושלים וכישל.

[כג] **נִטְשׁוּ חֲבָלֶיךָ בַּל יִחַזְקוּ כֹן תִּרְנֹם בַּל פִּרְשׁוּ נֵס:** בניגוד לירושלים שחבליה מתוחים היטב, חבליה של ספינת האויב המחזיקים את התורן יתרופפו וינתקו, והיא תפול שלל ביד אנשי ירושלים.

[כד] **וּבַל-יֵאמֶר שָׁכֵן חֲלִיתִי הָעַם הַיֹּשֵׁב בְּהַ נְשֵׂא עוֹן:** שוכני ירושלים לא יאמרו 'חולה אני' כיוון שחטאיהם יתכפרו.

פרק ל”ד [ד] **וְנִמְקוּ כָּל-צִבְאֵי הַשָּׁמַיִם וְנִגְלוּ כַּסְפֵּי הַשָּׁמַיִם:** השמיים מדומים למגילה פרושה, שהכוכבים הם אותיותיה. בעת חורבן אדום יראה כאילו הכוכבים 'מחקו' ממנה והיא עצמה תיגלל.

[ו] **חֲרַב לֵה' מְלֵאָה דָם הַדְּשָׁנָה מִחֲלֵב מְדָם כָּרִים וְעֵתוּדִים מִחֲלֵב כְּלִיֹּת אֵילִים כִּי זָבַח לֵה' בְּבִצְרָה וְטָבַח גְּדוֹל בְּאַרְץ אֲדוּם:** הפגיעה באדום משולה לשחיטה וזביחה של בהמות רבות.

[יא] **וְנִטָּה עֲלֶיךָ קוֹ-תְהוֹ וְאַבְנֵי-בְהוֹ:** מצבה של אדום מתואר כניגוד לסיפור הבריאה - היא תחזור לתוהו ובוהו שקודם הבריאה.

[יב] **חֲרִיָּה וְאֵין-שֵׁם מְלוֹכָה יִקְרָאוּ:** אצילי ומנהיגי אדום לא יעסקו בענייני המלוכה.

[יג] **וְעֵלְתָה אֲרַמְנֹתֶיךָ סִירִים קָמוּשׁ וְחוּחַ בְּמִבְצָרֶיךָ:** הארמונות והמבצרים של אדום ינטשו, ויצמחו בהם קוצים ועשבים שוטים.

מתן ומתן

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רענגרט
The Sodie Renner Women's Institute for Torah Studies

המרכז ללימודי תנ"ך

התכנית העולמית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

02-5944555 • טל': perek.matan@gmail.com

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים